

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра музичної педагогіки та хореографії

ОП Хореографія. Народна хореографія
Спеціальності 024 Хореографія

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
«Сватання на Гончарівці: хореографічна репрезентація
комедії Г. Квітки-Основ'яненка»

Почерніної Валентини Олегівни

Науковий керівник:

Юлія РОСТОВСЬКА,

доцент, кандидат педагогічних наук

Рецензент:

Наталія ТЕРЕШЕНКО,

доцент, кандидат педагогічних наук

Допущено до захисту _____

в.о. завідувача кафедри музичної педагогіки та хореографії

доцент **Олена КОВАЛЬ** _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реалізації кваліфікаційної роботи «Сватання на Гончарівці: хореографічна репрезентація комедії Г. Квітки-Основ'яненка»	7
1.1. Комедія як літературний жанр у творчості видатних письменників.....	7
1.2. Творчість Григорія Квітки-Основ'яненка та його соціально-побутова комедія «Сватання на Гончарівці».....	11
1.3. Мистецьке втілення комедії «Сватання на Гончарівці».....	16
Висновки до першого розділу	20
РОЗДІЛ 2. Художні особливості хореографічної постановки у контексті кваліфікаційної роботи «Сватання на Гончарівці: хореографічна репрезентація комедії Г. Квітки-Основ'яненка»	23
2.1. Ідейно-тематичний аналіз хореографічного твору.....	23
2.2. Композиційно-архітектонічна будова хореографічної постановки.....	25
2.3. Характеристика музичної основи та сценографія хореографічної композиції.....	30
Висновки до другого розділу	35
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	37
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41
ДОДАТКИ	43

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми кваліфікаційної роботи. Комедія є важливою складовою світової та української літератури, адже впродовж століть вона формувалася як засіб художнього осмислення дійсності, що через гумор, сатиру та іронію відображає людські вади, побут і суспільні суперечності. Навіть у сучасності цей жанр зберігає свою актуальність, оскільки поєднує емоційну виразність із доступністю сприйняття та залишається невід'ємною частиною культурної традиції.

Різні види мистецтва активно використовують комедійні сюжети, адже вони містять яскраві образи та живу народну мову. Особливий інтерес становлять хореографічні інтерпретації комедійних творів, які дають змогу засобами танцю передати характери, побутові сцени та національний колорит, притаманний українській драматургії.

Одним із найвідоміших комедійних творів є «Сватання на Гончарівці» Григорія Квітки-Основ'яненка, який не лише зберігає етнографічні елементи, а й відзначається сценічністю, що робить її придатною для різноманітних творчих інтерпретацій. Комедія «Сватання на Гончарівці» поєднує у собі народний гумор, соціально-побутову проблематику, яскраві образи та життєвий колорит. Саме тому ми обрали темою нашої кваліфікаційної роботи **«Сватання на Гончарівці: хореографічна репрезентація комедії Г. Квітки-Основ'яненка»**.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в аналізі комедії Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» та створення на її основі хореографічної інтерпретації твору.

Завдання роботи:

- проаналізувати жанр комедії у світовій та українській літературі;
- дослідити творчість Григорія Квітки-Основ'яненка та жанрово-стилістичні особливості соціально-побутової комедії «Сватання на Гончарівці»;

- проаналізувати мистецькі втілення комедії «Сватання на Гончарівці» у театрі, кіно, живописі, музиці та хореографії;
- здійснити ідейно-тематичний аналіз хореографічної постановки «Сватання на Гончарівці»;
- розглянути композиційно-архітектонічну будову хореографічної постановки у контексті здійснення кваліфікаційної роботи «Сватання на Гончарівці: хореографічна репрезентація комедії Г. Квітки-Основ'яненка»
- охарактеризувати музичну основу та сценографію хореографічного твору.

Практичне значення кваліфікаційної творчої роботи полягає в тому, що аналіз комедії Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» та її мистецьких втілень може бути використаний для створення сучасних театральних, музичних і хореографічних постановок. Дослідження народних традицій, образів персонажів і фольклорних елементів твору дає можливість митцям: режисерам, балетмейстерам, сценографам - по-новому осмислювати комедію та втілювати її на сцені.

Матеріали роботи можуть застосовуватися в театральних студіях, у творчих колективах і навчальних закладах мистецького спрямування як методичний матеріал при підготовці акторів і танцівників. Вони сприятимуть розвитку виконавської майстерності, розширенню творчого бачення та кращому розумінню українських звичаїв, відтворених у творі.

Участь виконавців у постановках, створених за мотивами комедії, сприятиме підвищенню їхньої акторської та хореографічної майстерності, розвитку сценічної пластики, вміння працювати з народним матеріалом і взаємодіяти з балетмейстером чи режисером-постановником.

Робота має також просвітницьку цінність, оскільки допомагає популяризувати українську культурну спадщину, зокрема весільні та побутові традиції, представлені в комедії, і підтримує їхнє подальше сценічне життя.

Апробація кваліфікаційної роботи. Епізоди хореографічної постановки «Сватання на Гончарівці» були представлені на IX Міжнародному дитячому та молодіжному фестивалі-конкурсі хореографічного мистецтва «Квітневі викрутаси» (25 квітня 2025р., м. Ніжин) та на Всеукраїнському хореографічному фестивалі-конкурсі «Petrova dance» (10-17 жовтня 2025р., м. Ніжин).

Досвід реалізації матеріалів кваліфікаційної роботи відображений у доповідях на I Всеукраїнській студентській науково–практичній конференції «Перспективи розвитку сучасного мистецтва хореографії» (Умань, 14 листопада 2024 р.) за темою: *«Характеристика комедійних персонажів твору Г. Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» у контексті створення хореографічної вистави.»*; на II Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток освіти в Європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи» (Ніжин, 15 листопада 2024 р.) за темою: *«Проблема співвідношення авторського задуму літературного твору і його нових значень у хореографічному втіленні балетмейстера»*; на XI Всеукраїнській науково–практичній конференції «Актуальні питання мистецької педагогіки: сучасний стан перспективи розвитку» (Хмельницький, 4 грудня 2024 р.) за темою: *«Українська літературна комедія у хореографічних інтерпретаціях сучасних балетмейстерів»*; на VII Всеукраїнській студентській науково–практичній конференції «Мистецька освіта очима молодого науковця» (Ніжин, 28 листопада 2024 р.) за темою: *««Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка як яскравий приклад жанру комедії у літературі»*; на XII Всеукраїнській студентській науковій конференції «Мистецька освіта у контексті Євроінтеграційних процесів» (Умань, 20 березня 2025 р.) за темою: *«Творчість Григорія Квітки-Основ'яненка та його соціально- побутова комедія «Сватання на Гончарівці»*; на IX Мистецько-педагогічному читанні пам'яті професора О. Я. Ростовського «Мистецька освіта України в епоху глобальних змін: гуманістичні горизонти» (Ніжин, 28 березня 2025 р.) за темою: *«Комедійний жанр у хореографічному мистецтві: традиції виразних засобів та балетмейстерські знахідки»*; на конференції молодих науковців «Молодь у

науці» (Ніжин, 12-21 травня 2025 р.) за темою: *«Значення хореографічної освіти для збереження національних танцювальних традицій.»*

Опубліковано статтю: Почерніна В. Полімістецькі втілення комедії Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці». *Проблеми мистецької освіти та виконавства: збірник наук.-метод. статей/ за ред. Ю. Ф. Дворника та О. В. Коваль. Ніжин: НУД ім М. Гоголя, 2025. Вип.15. DOI 10.31654/. С 125-129.*

Структура та обсяг пояснювальної записки. Пояснювальна записка складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (20 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи – 46 сторінок, з них основного тексту – 34 сторінок.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реалізації кваліфікаційної роботи «Сватання на Гончарівці: хореографічна репрезентація комедії Г. Квітки- Основ'яненка»

1.1 Комедія як літературний жанр у творчості видатних письменників

Комедія була дуже популярним літературним жанром у творах багатьох письменників. Вона завжди була пов'язана з висміюванням соціальних явищ, висвітленням конфліктів через гумористичні ситуації та створенням персонажів, які представляють певні соціальні типи.

Теоретичні основи комедії були розроблені в античній поезиці. Арістотель казав, що негативні сторони людини виражаються в комедіях, але вони виражаються як смішно, бо «смішним є будь-який недолік чи відмінність, але конфлікти в комедії «низькі», тобто вони не є непорушними». Хоча головний герой не має знатного походження, розв'язка остаточно викриває лиходійного героя та приносить користь доброму.

Пафос комічного виникає тоді, коли автор опускає своїх героїв до середнього рівня. Не маючи належних позитивних якостей, герої комедійних творів претендують на певну значущість у родині, колі друзів, суспільстві. Вони не бачать реальності. Вони завжди намагаються вирішити свої проблеми способами, які не відповідають об'єктивним законам суспільного розвитку [20].

Комедія як жанр виникла в Стародавній Греції. Арістофан, один з найвідоміших драматургів тієї епохи, створив видатні комедії, зокрема «Ахарняни», «Мир», «Лісістрата», «Вершники», «Птахи». Пізніше Плавт отримав визнання в літературних творах Стародавнього Риму.

В історії світової літератури є багато виняткових комедій, написаних різними авторами з різних культур та походження. У XVI та XVII століттях комедія була найпопулярнішим жанром в іспанській літературі. Автор «Дон Кіхота» М. де Сервантес є володарем комедії «Педро де Урделамас». Великою

популярністю також користувалися комедії Л. де Веги та Кальдерона де ла Барки[8].

Вершиною комедійної майстерності епохи Відродження стали п'єси, написані видатним англійським драматургом Шекспіром. Його ранні комедії, такі як «Комедія помилок», «Приборкання норовливої» та «Два веронці», написані як романтичні історії кохання, що містять пригоди, перевдягання, непорозуміння та гумористичну плутанину. Риси розвиваються й у пізніших творах автора («Сон літньої ночі», «Дванадцята ніч» тощо)[8].

У найвищій формі розвитку в добу класицизму комедія досягла в творчості Ж.-Б Мольєр (ширше відомий як «Гартюф», «Дон Жуан», «Мізантроп»). Твори говорять про негативні явища, які впливають на суспільство і особистість. Зокрема, йдеться про лицемірство, егоїзм, а також про падіння моральності в суспільстві і у людей. Ці проблеми виникають через брак поваги і схожості між людьми.

У часи Просвітництва славу здобув комедіограф П. Бомарше (наприклад, «Севільський цирульник», «Шалений день, або Весілля Фігаро», «Злодюжка Мата» - це відомі театральні або оперні твори)[8].

Жанр комедії має глибоку традицію в українській літературі, що знайшло своє відображення у творчості багатьох видатних митців. Одним із найяскравіших представників цього напрямку є Іван Нечуй-Левицький - визначний письменник-реаліст, який з особливою майстерністю відтворював у своїх творах побут і духовний світ українського народу.

Основним фокусом його творчості стало прагнення до глибокого пізнання національної психології та точного змалювання типових героїв із різних суспільних прошарків. Поєднання дотепного народного гумору з трагічними мотивами та створення психологічно достовірних персонажів дозволило Івану Нечую-Левицькому сформувати характерний стиль, який став вагомим явищем в історії української літератури.

Твір «Кайдашева сім'я» відзначається реалістичним відображенням побутових сварок, у яких письменник із іронічним відтінком показує як незначні

суперечки поступово руйнують сімейні й моральні стосунки. Саме через сатиричне зображення повсякденного життя автор висвітлює глибокі соціально-психологічні проблеми своєї епохи[4].

Видатний український письменник, драматург і культурний діяч Михайло Старицький є автором відомої п'єси «За двома зайцями», яка за своєю популярністю посідає одне з почесних місць поруч із твором Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». Цікаво, що комедія Старицького є творчою переробкою міського сюжету, покладеного в основу п'єси Нечуя-Левицького «На Кожум'яках».

У центрі обох творів - сатиричне зображення людських вад, передусім прагнення до збагачення та соціального піднесення. Автори висміюють гонитву за матеріальними благами й соціальним становищем, показуючи, як герої намагаються поєднати особисте щастя з корисливими інтересами, зрештою втрачають і те, й інше.

Особливу увагу обидва митці приділяють темі національної самосвідомості: вони наголошують на безглуздості спроб героїв відмовитися від власного українського коріння заради кар'єри. Тому трагікомічні фінали п'єс є логічним наслідком морального падіння героїв: знецінюючи власну культуру та народ, персонажі втрачають життєві орієнтири й залишаються духовно спустошеними. У цьому полягає головна ідея, яку художньо розкривають як Іван Нечуй-Левицький, так і Михайло Старицький[3].

Творчість Всеволода Нестайка посідає особливе місце у дитячих творах української літератури, маючи легку манеру оповіді, та художнім талантом автора. Саме ці риси зробили його одним із класиків українського літературного простору для дітей. Найвідоміший твір письменника - повість «Тореадори з Васюківки» - здобув широке міжнародне визнання: книгу перекладено понад двадцятьма мовами світу, а також включено до Особливого Почесного списку Андерсена, що засвідчує її високу художню цінність і виховний потенціал.

Комічний ефект у творі Нестайка досягається завдяки природній дитячій безпосередності персонажів, гіперболізованим ситуаціям і живій, колоритній

мові, яка надає оповіді динамічності та емоційної виразності. Автор майстерно відтворює дитячий світ у всій його щирості та вигадливості, поєднуючи гумористичне з виховним, що робить його творчість не лише розважальною, а й освітньо-виховною[4].

У комедії «Мина Мазайло» український письменник, драматург і театральний діяч Микола Куліш майстерно поєднав соціальні та особистісні конфлікти, розкриваючи їх через виразних персонажів, кожен із яких втілює конкретні культурні, мовні та національні цінності. Автор вибудовує драматургічну напругу між героями, демонструючи зіткнення світоглядів, що відображає складні процеси самоідентифікації українського суспільства початку ХХ століття.

Комедія вирізняється поєднанням дотепності та символічної багатозначності окремих епізодів, у яких Куліш використовує прийоми сатири, пародії та фарсу, створюючи комічність твору, що висвітлює соціальні проблеми. Завдяки поєднанню гумору з елементами трагічного автор досягає багатшаровості художнього звучання[4].

У творчості українського письменника, драматурга і критика *Григорія Квітки-Основ'яненка* комедія відіграє визначальну роль. У контексті формування української театральної традиції письменник створює соціально-комедійну п'єсу «Сватання на Гончарівці», яка вирізняється реалістичним відтворенням дійсності, глибоким народним гумором і багатством жанрових елементів.

У цьому творі органічно поєднано ознаки комедії, інтермедії, міської драми, водевілю та комічної опери. Квітка-Основ'яненко майстерно вибудовує комічні ситуації, використовуючи засоби карикатури, гротеску, несподівані сюжетні повороти та мовні прийоми, які підкреслюють індивідуальні риси персонажів і забезпечують динамічність розвитку дії [10].

Тож, дотепність, виразні характери та майстерно вибудовані комічні ситуації зумовлюють особливу цінність цього жанру для творчих і сценічних втілень. Сценічні вистави, екранізації та сучасні літературні переосмислення

свідчать про збереження його актуальності та здатності знаходити відгук із сучасними глядачами та читачами.

Твір «Сватання на Гончарівці» Григорія Квітки-Основ'яненка належить до найвиразніших зразків української комедії, поєднуючи глибокий соціальний зміст із гумором і надихаючи митців на сучасні сценічні та художні трактування, які зберігають значущість твору для культури й сьогодні. Несподівані комічні повороти сюжету і сатиричне висміювання рис деяких персонажів ми також використали у нашій хореографічній постановці, передаючи їх засобами руху й додаючи постановці жартівливої атмосфери.

1.2 Творчість Григорія Квітки-Основ'яненка та його соціально-побутова комедія «Сватання на Гончарівці»

Серед українських письменників, які зробили значний внесок у розвиток жанру комедії, особливе місце посідає Григорій Квітка-Основ'яненко. Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко народився 29 (18) листопада 1778 року в родовому маєтку Основа, неподалік Харкова, що й стало основою його літературного псевдоніма. Все життя було його пов'язане з Харковом, де він створив всі свої твори.

Письменник виявляв неабияку активність у культурному та громадському житті міста. Митець брав участь в аматорських театральних виставах, писав музичні твори, а також грав на флейті та фортепіано. Квітка-Основ'яненко був членом Товариства наук при Харківському університеті та членом ради Інституту благородних дівиць.

Григорій Федорович грав ключову роль в організації та виданні першого в Україні науково-літературного журналу «Украинский вестник». Він також сприяв випуску харківських альманахів «Утренняя звезда», «Молодик», а також першої збірки українських прислів'їв і приказок [2].

У середовищі української інтелігенції точилися дискусії щодо творчого потенціалу української мови, адже тогочасне дворянство вважало її придатною

виключно для гумористичних творів. Григорій Квітка-Основ'яненко, спираючись на традиції І. Котляревського, П. Гулака-Артемівського, а також на багатий фольклорний спадок, довів зворотне, написавши повість «Маруся» та інші прозові твори.

Завдяки цьому він переконливо продемонстрував, що українська мова здатна не лише передавати гумористичні образи, а й висвітлювати складні психологічні теми, що стало важливим етапом у розвитку нової української прози.

Комічний талант Квітки-Основ'яненка яскраво проявився в оповіданні «Салдацький патрет» (1833). У підзаголовку «Латинська побрехенька, по-нашому розказана» письменник підкреслює травестійний характер твору. У ньому гармонійно поєднуються античні анекдоти про художників Зевксиса й Апеллеса, фольклорні мотиви та яскраві сцени з українського побуту, що надає оповіданню особливої виразності [2].

Інші оповідання письменника, такі як «Мертвецький Великдень», «От тобі й скарб», «Підбрехач», спрямовані на висміювання людських вад—пияцтва, ледарства, брехливості, соціальної нерівності та корумпованості влади.

Одним із найвидатніших творів Квітки-Основ'яненка стала повість «Конотопська відьма», що вирізняється складною композицією, багатоплановістю сюжету й глибокою сатирою. Через образи сотника Забрюхи, писаря Пістряка та інших персонажів автор гостро висміює недоліки панівної верхівки XVIII століття, створюючи один із найкращих зразків української бурлескної прози [2].

Комедія «Шельменко-денщик» (1838) залишається одним із найвідоміших і найулюбленіших драматичних творів Григорія Квітки-Основ'яненка. Її художня й соціальна значущість не втрачає актуальності й сьогодні, що підтверджується навіть тим, що протягом останнього десятиріччя цей твір двічі був екранізований - явище, доволі рідкісне навіть для шедеврів світової класики.

Центральним персонажем виступає кмітливий і винахідливий денщик Шельменко, який, завдяки своєму розуму й спритності, перемагає пихатих,

обмежених представників панства, висміюючи їхню самовпевненість і неосвіченість.

Образ головного героя має виразне фольклорне підґрунтя, перегукуючись із народними оповідками, жартами та анекдотами про дотепних і хитрих слуг або селян, котрі завдяки розсудливості й кмітливості виявляються розумнішими за своїх панів. Через цей образ Квітка-Основ'яненко майстерно висміює паразитичне існування дворянства, його обмеженість, зверхність і схильність до приниження простолюду [2].

Надихаючись драматичною спадщиною І. Котляревського, традиціями народних інтермедій XVIII століття, мотивами української пісенності та гумору, а також обґрунтовуючи власні спостереження, Квітка-Основ'яненко створив комедію «Сватання на Гончарівці». Вона вирізняється напруженим соціальним конфліктом, багатством гумористичних елементів, виразними сценами побуту й натхненним зображенням любові та обрядових традицій [2].

Комедія «Сватання на Гончарівці» була написана у 1835 році. Назва твору пов'язана з місцем Гончарівка, у Харкові, де зупинявся Іван Котляревський під час своїх візитів. У п'єсі автор змальовує життя простих людей, зокрема обряд сватання, спираючись на традиції народної драми.

Основна тема - кохання, навколо якого розгортається конфлікт. Жанр твору - комічна опера, адже містить пісні та поєднує елементи комедії й драми. Головна сюжетна лінія побудована на класичному любовному трикутнику. Уляна щиро кохає Олексія, хоча батьки дівчини, прагнучи покращити добробут родини, хочуть видати її за багатого, але недалекого Стецька Кандзюбу [13].

П'єса «Сватання на Гончарівці» стала першим твором, де порушується проблема кріпацтва. Автор показує, що в деяких випадках кріпаки можуть жити більш-менш добре, якщо їхні пани добрі. Проте народний досвід свідчить про інше: кріпацтво сприймається як страшне ярмо. Саме тому Одарка хоче видати Уляну за Стецька - нехай дурного, зате вільного і багатого.

Хоч фінал комедії щасливий, ситуація доволі драматична. Уляна, яка народилася вільною, свідомо обирає життя кріпачки заради кохання. Тема

шлюбу за розрахунком проходить через увесь твір: сама Одарка колись вийшла за Прокопа не з кохання, а її шлюб виявився нещасливим через злидні та пияцтво чоловіка. Тому тепер вона шукає доньці багатого нареченого, не думаючи про її почуття.

Коли Кандзюба приходять домовлятися про сватання, він намагається справити враження на батьків Уляни, вихваляючи свій маєток. Він переконаний, що всі недоліки його сина можна компенсувати багатством. Одарка та Прокіп радіють такій партії, але мати зауважує, що Уляна може відмовитися. Дівчина ж мріє не про багатство, а про весілля з Олексієм. Однак Одарка наполягає на шлюбі зі Стецьком, бажаючи для доньки заможного життя.

Уляна категорично відмовляється. Олексій розробляє план і просить дозволу бути присутнім на сватанні. Під час обряду свати розповідають алегоричну історію, та Стецько не розуміє її сенсу і постійно перебиває. Уляна, зрештою, відмовляється, а Олексій швидко хапає платок, який мав отримати Стецько, залишаючи йому гарбуза [5].

Герої твору «Сватання на Гончарівці» не лише створюють комічні ситуації, а й несуть у собі глибший зміст - вони символізують соціальні проблеми, життєві цінності та характерні риси людей свого часу. Через них Григорій Квітка-Основ'яненко реалістично передає життя українських селян, підкреслюючи проблеми кріпацтва, шлюбів за розрахунком та впливу багатства на людські долі. Кожен із персонажів твору має виразні риси, що відображають певний соціальний тип:

- *Прокіп Шкурат* - типовий сільський п'яниця, що не викликає особливої антипатії, але й не заслуговує на повагу. Його образ показує слабовольного сільського чоловіка, що змирився з долею.
- *Одарка* - жінка, загартована труднощами. Вона прагне дати доньці краще майбутнє, адже її власний шлюб із Прокопом приніс лише злидні й розчарування. Однак вона не розуміє, що гроші не можуть зробити людину щасливою.

- *Уляна* - їх донька; добра, чесна, сильна духом. Вона не хоче відмовлятися від справжнього кохання, навіть якщо це означає втрату свободи.
- *Олексій* - кріпак, коваль; зразок працьовитого й відданого чоловіка, який не боїться боротися за своє щастя. Він ладен іти на великі жертви, навіть стати солдатом, аби не втратити Уляну.
- *Кандзюба* - уособлення селянина, який має гроші, але позбавлений душевної щедрості. Він переконаний, що його син буде гарною партією лише тому, що є заможним.
- *Стецько* - комічний персонаж, недалекий і незграбний. Його головна мета - добре поїсти й жити без клопоту. Він навіть не розуміє основних обрядів сватання, що робить його ще смішнішим. Його образ доводить, що розум і серце важливіші за матеріальний достаток.
- *Скорик* - відставний солдат, дядько Олексія. Персонаж, який допомагає виправити несправедливість. Завдяки його хитрощам Уляна та Олексій здобувають щастя, а Стецько отримує гарбуза.

Кожен образ у творі є не лише частиною сюжету, а й відображенням важливих соціальних змін, властиві тому часу[18].

Комедія «Сватання на Гончарівці» є одним із найяскравіших творів автора, у якій він поєднав сатиричні й гумористичні елементи з проблемами кріпацтва, соціальної нерівності та панування грошей. Твір висвітлює питання шлюбу за вигодою, що в українських селян тих часів вважалося нормою. У комічних ситуаціях автор демонструє, що щирі почуття не залежать від багатства, а прагнення людини до свободи та самостійного вибору є невід'ємним правом.

Комедія не обмежується лише розважальною функцією, а й глибоко аналізує суспільство, оскільки її персонажі є відображенням важливих соціальних типів. Одарка - мати, яка готова жертвувати почуттями доньки заради її матеріального добробуту. Олексій - працьовитий та символ вірності. Стецько - ледар; символізує людей, що шукають безтурботного життя. А Кандзюба -

людина, яка думає що гроші понад усе, навіть кохання. Образи персонажів настільки реалістичні, що легко впізнати справжні життєві прототипи.

Популярність цієї комедії давно перетнула межі літератури. Це не просто п'єса, а справжнє театральне явище. Твір здобув широку сценічну популярність і надихнув на численні художні інтерпретації.

Отже, «Сватання на Гончарівці» є не просто комедійною п'єсою, а й яскравим соціальним висловлюванням та критикою людських вад. Комедія стала важливою складовою літератури та культурною подією, що й досі надихає режисерів, акторів і читачів. У нашій постановці ми зберегли основні риси персонажів, створені Квіткою-Основ'яненком, адже саме вони надають твору комічності та життєвості. Проте деякі образи ми трактували по-своєму: підкреслили їхню експресивність, додали більше емоційності, щоб передати характер героїв засобами танцю. Завдяки цьому персонажі залишаються впізнаваними, але водночас набувають нового, сценічного звучання.

1.3 Мистецьке втілення комедії «Сватання на Гончарівці»

Комедія «Сватання на Гончарівці» Григорія Квітки-Основ'яненка є одним із найвидатніших творів української літератури, який яскраво змалював побут і традиції сільського життя XIX століття. Поєднуючи гумор, соціальну сатиру та фольклорні елементи, автор створив п'єсу, що залишається актуальною і сьогодні.

Цей твір отримав широке втілення в різних видах мистецтва, зокрема в театрі, кінематографі, живописі та музиці. Театральні постановки зробили його частиною класичного українського репертуару, кіноверсії допомогли заохотити ще більше глядачів, а яскраві образи персонажів надихали художників. Музичне оформлення спектаклів не лише відтворювало атмосферу епохи, а й сприяли популяризації народної культури.

Прем'єра комедії Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» відбулася в 1836 році на сцені Харківського театру у виконанні трупи Людвіга

Млотковського. Ця постановка стала знаковою для розвитку української комедії, продемонструвавши, що драматичні твори рідною мовою можуть мати великий успіх. Поєднання народної музики та хореографії значно підсилювало емоційний вплив вистави на глядачів, роблячи її ще більш виразною та колоритною [15].

У Київському національному академічному Молодому театрі вистава «Сватання на Гончарівці» стала однією з найпопулярніших вистав, що підтверджується понад шістьма показами. Кожне нове покоління із захопленням спостерігає за тим, як Уляна відмовляє незграбному Стецькові, а хитромудрий вояк Скорик допомагає їй возз'єднатися з коханим Олексієм [7].

У 2022 році Івано-Франківський академічний обласний музично-драматичний театр імені Івана Франка представив оновлену версію «Сватання на Гончарівці», яка відзначається іншим поглядом на класичний сюжет. Вистава наповнена романтичними перипетіями, несподіваними поворотами та веселими сценами, що робить її особливо цікавою для сучасної аудиторії [6].

Рівненський драматичний театр вражає глядачів яскравим музичним оформленням, глибокими та колоритними образами персонажів, а також динамічним розвитком подій. Комедійні ситуації й дотепні діалоги, які вже понад півтора століття викликають захоплення у публіки, отримують нове звучання в цій інтерпретації [14].

П'єсу «Сватання на Гончарівці» в Одеському музично-драматичному театрі імені В. Василька подається у жанрі музичної комедії, де головною темою є українське весілля, що розпочинається з традиційного сватання. Молодий хлопець надсилає до обраниці сватів, які, дотримуючись народних обрядів і звичаїв, ведуть із її батьками хитромудру бесіду [19].

Кожен театр надає твору унікальне бачення, залишаючись вірним його змісту, проте додаючи власні режисерські рішення, що підтверджує невичерпний потенціал «Сватання на Гончарівці» як джерела натхнення для театрального мистецтва.

П'єса Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» є визначним зразком української драматургії, де музика та фольклор відіграють

ключову роль у розкритті національного колориту та характерів персонажів. Автор вдало поєднує у творі елементи народних пісень і обрядів, що не лише надає твору реалістичності, але й спонукає замислитись над подіями минулих часів. Додавання пісень сприяє глибшому розумінню внутрішнього світу персонажів та їхньої життєвої історії. Отже, Уляна виражає свої почуття та емоційний стан через пісню[5].

У творі відтворено окремі весільні обряди, а також використані народні пісні й вокальні елементи, що допомагають передати атмосферу та емоційність традиційного українського весільного ритуалу. Такий підхід не лише робить події більш переконливими, а й підкреслює важливу роль музики й пісні як органічної складової української культурної традиції [12].

Музика, яку створив Кирило Стеценко для цієї п'єси, надає їй глибшої емоційної виразності та виразно окреслює ключові драматичні моменти твору. Оперета «Сватання на Гончарівці», створена на основі п'єси Квітки-Основ'яненка, вирізняється яскравим народним характером, завдяки чому й нині справляє позитивне враження на глядачів[11].

Поєднання вокальних номерів із народними українськими мелодіями у «Сватанні на Гончарівці» не лише відтворює автентичні національні риси, а й робить постановку зрозумілою та цікавою для широкої аудиторії. Хоча художніх втілень твору «Сватання на Гончарівці» небагато, вони зберегли образи українського побуту та традицій.

Серед численних сценічних та кінематографічних інтерпретацій твору особливо вирізняється екранізація «Сватання на Гончарівці» 1958 року режисера Ігоря Земгано. Цей український чорно-білий телевізійний фільм-спектакль був відзнятий на Київській кіностудії імені Олександра Довженка. Весела кінокомедія з музикою Кирила Стеценка, що оживляє одноменну п'єсу Григорія Квітки-Основ'яненка, захоплює глядачів у світ українського театру, з його звичаями та народними піснями, даруючи можливість поринути в атмосферу минулих епох [16].

Українські художники активно працювали над ілюстраціями для друкованих видань, зображуючи традиційні сільські обряди, побут та яскраві народні костюми. Серед них - графік Анатолій Базилевич, який ілюстрував багато українських творів, зокрема «Сватання на Гончарівці». Його роботи вирізняються гумором та глибоким розумінням характерів персонажів[1].

Хоча для «Сватання на Гончарівці» було написано небагато картин, художники XIX століття, такі як Костянтин Трутовський, створювали картини із зображенням сцен соціального життя, подібних до тих, що зображені в п'єсі. Його картини передають побут та традиції українського села, які є центральними у творі Квітки – Основ'яненка[9].

Мистецькі втілення «Сватання на Гончарівці» розкривають національні традиції та побут українців через жанровий живопис і книжкову графіку. Ілюстрації передають комічність образів, тоді як картини народного життя XIX століття гармонійно доповнюють атмосферу п'єси, підкреслюючи її колорит.

Танцювальні елементи в п'єсі Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» становлять важливу частину сценічної дії, адже вони підсилюють національне забарвлення твору та допомагають глибше окреслити характери дійових осіб. Залучення традиційних танців і обрядових мотивів надає твору особливої автентичності та переносить глядача до українського села XIX століття.

У різних інтерпретаціях «Сватання на Гончарівці» пластичне й танцювальне вирішення змінюється залежно від режисерів та балетмейстерів. У постановці Київського національного академічного Молодого театру, оновлена під керівництвом Сергія Швидкого, хореографія надала дійству більшої сучасної виразності й рухливості, водночас зберігши характерні риси традиційного українського танцю [7].

Наприклад, у міському театрі «Сучасник» у Городенці аматорська вистава містила танцювальні номери, які відображали місцеві традиції, надаючи постановці природної автентичності [17].

Ці приклади засвідчують, як постановники та сценографи переосмислювали «Сватання на Гончарівці», поєднуючи історичні традиції із новітніми художніми засобами.

Отже, комедія «Сватання на Гончарівці» посіла почесне місце в українському культурному надбанні. Вона неодноразово оживала на сценах театрів, у кінематографі, художніх ілюстраціях, музиці й танці. Безперервні творчі інтерпретації дають змогу цьому творові залишатися сучасним, адже він виразно передає побут, традиції та світосприйняття людей. У своїй постановці я теж використала ключові елементи твору - народний гумор, виразні образи та танцювальні мотиви, переосмисливши їх відповідно до власного задуму.

Висновки до першого розділу

1. Проаналізовано, що комедія як літературний жанр має давню історію, що бере свій початок ще в давні часи. Від Арістофана в Давній Греції до Мольєра в епоху класицизму та Бомарше в добу Просвітництва - комедія завжди залишалася засобом сатиричного осмислення суспільних явищ. Вона висміювала людські вади, соціальні конфлікти та протиріччя, використовуючи гумор, гротеск та карикатуру. У різні період цей жанр набував різних форм, але його головна мета залишається незмінною: розважати й змушувати замислюватися.

В українській літературі комедія також відігравала важливу роль, особливо в творчості таких письменників, як І. Нечуй-Левицький, М. Старицький, М. Куліш, В. Нестайко та Г. Квітка-Основ'яненко. Вони створювали твори, що поєднували в собі соціально-побутову сатиру, дотепний гумор і глибоке розкриття національного характеру. Від класичних творів, як-от «Кайдашева сім'я» чи «За двома зайцями», до сатиричних п'єс, таких як «Мина Мазайло», - українська комедія завжди чітко відображала проблеми суспільства та ментальність народу.

Одним із найяскравіших зразків цього жанру є «Сватання на Гончарівці» Григорія Квітки-Основ'яненка, яке залишається важливою частиною

національної культурної спадщини. Твір не лише розважає, а й гостро висміює суспільні вади, порушує питання моралі та людських стосунків. Завдяки численним театральним постановкам, екранізація і художнім інтерпретаціям ця комедія не втрачає актуальності, доводячи, що гумор є одним із найсильніших інструментів пізнання життя та самих себе.

2. Визначено, що Г. Квітка-Основ'яненко відігравав ключову роль у становленні української соціально-побутової комедії. Його твори поєднують реалістичне зображення народного життя з глибокою сатирою та гумором. Письменник не лише створював комічні ситуації, а й торкався серйозних соціальних проблем: кріпацтва, нерівності, влади грошей над людськими долями, змушуючи задуматися над моральними цінностями та суспільними вадами.

Комедія «Сватання на Гончарівці» є одним із найкращим зразків жанру. Вона демонструє суперечність між справжнім коханням і шлюбами за розрахунком, порушує питання соціального становища та особистісної гідності. Хоч п'єса ґрунтується на зображенні реальних соціальних типів, вона й досі залишається актуальною. Квітка-Основ'яненко вміло використовує народний гумор, сатиру й драматичні елементи, щоб створити глибокий художній твір, який залишається цікавим і для сьогоденного читача.

Популярність «Сватання на Гончарівці» виходить за межі літератури. Ця комедія стала справжнім театральним феноменом, який продовжують ставити на сценах, інтерпретувати в різних мистецьких формах. Вона не лише розважає, а й змушує замислитися над суспільними проблемами, що робить її справжнім культурним надбанням української літератури.

3. Досліджено, що комедія Г. Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» є справжньою перлиною літератури та театру, яка залишається вже понад півтора століття. Завдяки майстерному поєднанню гумору, соціальної сатири, фольклорних мотивів та музики, цей твір продовжує захоплювати глядачів та читачів. Перші постановки довели, що українська драматургія може

мати неабиякий успіх, а сьогодні театри надають твору нові інтерпретації, збагачуючи його хореографічними й музичними елементами.

Окрім театральних постановок, «Сватання на Гончарівці» знайшло відображення в кінематографі, живописі та музиці. Особливою популярністю користується екранізація 1958 року, яка вдало передає дух епохи. Художники, такі як А. Базилевич і К. Трутовський, створювали ілюстрації, що допомагають візуально відтворити дух і атмосферу українського сільського побуту ХІХ століття. Також важливу роль у популяризації твору відіграє музика, зокрема оперета К. Стеценка, що додає комедії особливого шарму.

Попри те, що п'єса не лише відображає побут і традиції українців, а й доводить універсальність своїх ідей, залишається улюбленим твором різних поколінь. Незважаючи на часовий проміжок, що відділяє сучасного глядача від моменту створення п'єси, її теми та образи продовжують викликати сміх і роздуми, а численні мистецькі втілення висвітлюють глибоку й постійну цінність цього класичного твору.

РОЗДІЛ 2. Художні особливості хореографічної постановки у контексті кваліфікаційної роботи «Сватання на Гончарівці: хореографічна репрезентація комедії Г. Квітки-Основ'яненка»

2.1. Ідейно-тематичний аналіз хореографічного твору

Тема: Хореографічне відтворення народних традицій і соціально-побутових відносин українського села через комічну історію сватання, непорозумінь і щирих почуттів.

Ідея: Через мову танцю відтворити характерні риси українського побуту, традицій сватання, колорит сільського життя, показавши щирість, дотепність і життєрадісність українського народу.

Надзавдання: Передати глядачеві комічність ситуацій і глибину людських почуттів через пластичну дію, показавши перемогу щирого кохання над корисливістю, а народну мудрість - над глупотою.

Конфлікт: Протистояння між справжнім почуттям (Уляна і Олексій) та батьківською волею. Це - боротьба між серцем і розрахунком, щирістю та дурістю, яка в жартівливій формі показує глибокі моральні цінності.

Наскрізна ідея: Утвердження думки, що справжні людські почуття - любов, щирість і доброта - завжди перемагають користь, обман і безглузду пиху. Через сміх, народну мудрість і танцювальну стихію показується вічна тема - боротьба між серцем і розрахунком, між живою душею та формальними умовностями. Хореографія стає мовою, яка висміює суспільні вади й водночас оспівує український характер, сповнений гумору, щирості та життєлюбства.

Місце дії: село Гончарівка

Форма: Масова

Стиль: Український танець

Жанр: лірико-драматичний

Лібрето

На сцені розгортається історія, сповнена емоційних переживань і внутрішніх конфліктів. Поява п'яного батька, ніби розгойдує усталений порядок, тоді як молода Уляна у виборі між власним бажанням та вибору батьків. Мати – сувора, наполегливо прагне направити дочку на шлях, який вважає правильним, готуючи її до шлюбу зі Стецьком.

Стецько, впевнений у собі, намагається завоювати серце Уляни, хоч її почуття залишаються невизначеними. Олексій, молодий і щирий, є втіленням надії та справжнього кохання, але його почуття зустрічають опір і непорозуміння.

Уляна постає вибір між власними бажаннями та очікуваннями суспільства. Їхня зустріч перетворилась на танцювальні діалоги, де кожен рух це глибокі почуття й невисловлені слова. Мати змушує Улянину готуватися до сватання зі Стецьком і дівчина шукає підтримки у своїх подруг. Стецько залишається поруч, однак напруженість між ним та Олексієм лише зростає - боротьба за кохання і визнання стає все гострішою.

Врешті-решт, символічні жести - передача гарбуза і хустки - стають мовчазним підсумком складної долі героїв. Так завершується їхня боротьба і надії, залишаючи глядача з відчуттям нерозв'язаної драми, де любов і доля сплітаються у вічному танці.

Дійові особи та їх характеристика

Мати - владна, стримана, прагне контролювати долю дочки. Вважає за свій обов'язок забезпечити Улянину «краще» життя через шлюб зі Стецьком.

Батько - нетверезий, часто губить над собою владу.

Уляна - юна, чутлива. Вона стоїть за любов і волю вибору, проте відчуває тиск з боку матері та оточення.

Олексій - молодий хлопець, уособлення справжнього кохання і сподівання. Він змагається за серце Уляни, але зустрічає нерозуміння.

Стецько - самовпевнений, зухвалий та впертий. Його бачення бути з Уляною збігається з матір'ю, що робить його вагомим опонентом для Олексія. Дівчата – подруги Уляни. Вони поруч у скрутну хвилину.

2.2. Композиційно-архітектонічна будова хореографічної постановки

Експозиція: На сцені з'являється п'яний батько. Уляна - молода дівчина, сповнена сумнівів і внутрішніх переживань. Мати контролює ситуацію, готуючи дочку до сватання зі Стецьком - впевненим претендентом.

Зав'язка: Олексій, щирий і пристрасний юнак, з'являється у житті Уляни. Між ними розгортається емоційний дует, що протиставляється підтримці матері і батька, які віддають перевагу Стецьку.

Розвиток дії:

I ступень. Суперечка між Олексієм і Стецьком набирає сили.

II ступень. Мати забирає Уляну, намагаючись зупинити її прихильність до Олексія. Олексій покидає сцену розчарованим, Стецько йде разом із батьком. Уляна зустрічає Олексія знову, їхній дует наповнений сподіваннями і тривогою.

III ступень. Уляна залишається на самоті. Мати та батько вимагає, щоб вона готувалася до сватання. Зустріч Уляни з подругами та дует зі Стецьком.

Кульмінація: На сцені відбувається гостра сутичка між Олексієм та Стецьком - змагання за серце Уляни. Це протистояння демонструє протиріччя між героями і символізує боротьбу між справжніми почуттями та соціальними очікуваннями.

Розв'язка: Уляна робить символічний жест: вона віддає гарбуз Стецьку - знак неприйняття його пропозиції, а хустку начіпляє Олексію, що свідчить про її вибір і прихильність.

Всі дійові особи залишаються на сцені, спостерігаючи за наслідками цього вибору, і атмосфера напруження зберігається. Усі персонажі реагують по-різному: хтось здивовано, хтось весело. Герої перебувають на сцені, а світло поступово гасне.

Основні частини	Такти	Хронометраж
<i>Експозиція</i>	56	1:00 с.
<i>Зав'язка</i>	32	1:01 с.
<i>Розвиток дії</i>	48	1:22 с.
	80	2:00 с.
	96	4:10 с.
<i>Кульмінація</i>	16	5:32 с
<i>Розв'язка</i>	16	5:47 с.
344 тактів		6:05 сек.

Упорядкованість танцювальних епізодів

Епізод 1: П'яний батько, розлучена мати і перша сутичка почуттів

На сцені повільно з'являється п'яний батько. Його кроки нетверді, трохи хиткі, він ніби бореться із землею під ногами. Очі напівприкриті, ноги ледве тримають рівновагу. Батько спускається до столу, який стоїть у лівого боку сцени, і, мов непритомний, повільно опускається на стілець. Голова його нахилена, плечі згорблені - наче вагомий тягар роду впав на нього.

В той час зліва несподівано виходить Уляна. Вона танцює легко, її рухи несуть в собі сум'яття душі - наче вітер грається з легкими сукнями. Кожен її крок - це внутрішній діалог, стрімкий порив емоцій, що не дають спокою. Раптом, наче відчуваючи загрозу, вона стрімко біжить до батька, намагаючись його розбудити. З-за куліс виходить мати - її рухи гострі й напружені. Вона увесь час стискає кулаки, очі блищать гнівом і рішучістю. Кроки матері ритмічні, впевнені, вона наче диригент, що контролює кожен рух на сцені.

За нею з'являється Стецько - високий, впевнений у собі юнак. Мати і батько, помітивши його, миттєво змінюються: їхні обличчя наповнюються радістю і гордістю, а жести - відкритістю. Вони штовхають Уляну до Стецька.

Проте Уляна відсувається, її погляд - незмінний і рішучий. Вона стрімко віддаляється і біжить через сцену до Олексія. Їхній дует сповнений надією.

Тим часом, Стецько робить недбале сальто в сторону Олексія, - рух виходить незграбним. Потім закачує рукава сорочки, ніби готується до вагової сутички, але жест виглядає скоріше кумедним, аніж небезпечним.

Олексій, що стоїть навпроти, із легкою усмішкою на обличчі, і також засучує рукава. Олексій демонструє свою вправність, а Стецько намагається повторити рухи, але його спроби виглядають кумедно і незграбно: він розгойдується, хитко балансує, майже падає.

Після кількох невдалих спроб, Олексій робить ривок - зловивши Стецька за руку, він з грацією вертить його навколо, немов легку іграшку, а потім м'яко, але рішуче відкидає в бік, де батько і мати підхоплюють його з легким сміхом і вигуками.

Цей момент - яскраве поєднання сили і гумору, де Олексій демонструє свою впевненість і майстерність, а Стецько - хоч і з комічною недбалістю - не втрачає прагнення довести свою перевагу.

Батьки Уляни підтримують Стецька, нависаючи над молодими, мов сторожі старих традицій. Уляна встає на захист Олексія: її рухи тверді та рішучі.

Олексій задоволений, що за нього заступилась Уляна та разом радіють. Тим часом, батько проводить Стецька за куліси, наказуючи готуватися до сватання. Мати хапає Улянину за руку і забирає її від Олексія, її рухи рішучі і безкомпромісні. Олексій розчарований, погляд сумний, але вогненний, повільно відходить у тінь, залишаючи позаду холод і напругу.

Епізод 2: Дует Уляни та Олексія

На сцені з'являється Уляна - її постава тяжка і зажурена. Вона рухається повільно, ніби кожен крок важкий від внутрішнього суму. Вона наче в полоні власних думок, рухи плавні, але в них відчувається вразливість і ніжність.

Олексій виходить на сцену спиною до глядачів, його постава напружена і пригнічена, ніби тяжкість переживань тягне його вниз. Рухи повільні, обережні,

він ніби намагається сховатися від світу, від власних емоцій. Його плечі злегка підняті, голова опущена, а кроки розмірені, майже беззвучні.

Коли їхні погляди зустрілися, Уляна і Олексій на мить застигли, усвідомлюючи присутність один одного. Потім вони помахали одне одному - рух простий, але наповнений ніжністю і радістю. Рухи Уляни легкі, трохи нерішучі, ніби вона боїться втратити рівновагу не лише фізично, а й емоційно. Олексій рухається впевнено і плавно, ведучи її.

Поступово танець набуває фінального моменту - Уляна зупиняється. Вона припадає до нього. Через цей рух Олексій відчуває її смуток. Уляна опускає голову на його плече.

Епізод 3 Внутрішня боротьба та остаточний вибір Уляни

Сцена починається з прощання Уляни та Олексія. Вони повільно наближаються, і їхні руки природно тягнуться одне до одного. Олексій обережно обіймає Уляну. Обійми тривають кілька секунд. Після цього Олексій тихо виходить зі сцени, Уляна - одна. Вона ненадовго зупинилась, потім повільно починає рухатися по сцені, її кроки плавні, іноді зупиняється, дивиться у простір, ніби розмірковуючи над майбутнім.

Тут із тіні виходить батько, сповнений авторитету і турботи, і кличе Уляну до хати. Спочатку вона ігнорує його, поводячи плечима, наче відмовляючись підкорятися. Але незабаром з'являється мати, і вони разом, суворо та рішуче кличуть її. Уляна зітхає і поступово мириться, рухи стають спокійнішими, але на обличчі залишається тінь тривоги.

Вона просить батьків не віддавати її за Стецька, промовляє слова прохання лагідно і водночас рішуче. Та батьки, не відмовляючи традиціям, готують її до сватання. У цей момент вона бачить подруг - дівчат, які наближаються і намагаються її підбадьорити, даруючи легкі посмішки і жестами підтримки трохи внутрішнього тепла.

Раптом на сцені з'являється Стецько. Він виходить упевнено, демонструючи себе як статного і елегантного нареченого, пружною поставою, випрямленими плечима, погляд спрямований на Уляну. Його рухи плавні, але

трохи театральні, з елементом химерної самовпевненості. Він залицяється до Уляни, роблячи легкі кроки вперед, нахили, поступово наближаючись. Уляна ніби піддається його увазі, але її плечі напружені, руки трохи стиснуті - видно, що серце не знаходить у цьому радості.

Раптом Олексій знову з'являється, бо не може змиритись з тим, що Уляна буде не з ним. Стецько помічає його, і напруга на сцені зростає. Олексій рішуче крокує вперед, сповнений бажання відстояти почуття. Він робить крок на Стецька, але подружки Уляни швидко відтягують Олексія назад, намагаючись заспокоїти конфлікт. Та двоє чоловіків не здаються, і рух набирає сили: вони йдуть назустріч один одному, не розминулися і впали на підлогу в комічно-динамічному падінні.

Дівчата миттєво кидаються допомагати Олексію, підтримуючи його і підводячи на ноги, а батьки роблять те ж для Стецька, оглядаючи його з похлилим здивуванням. У цей момент Уляна готує хустку - символ свого вибору. Спершу вона наче подає її Стецьку, але швидко знімає, замінюючи її гарбузом - жест, що символізує її неприйняття. Хустку вона віддає Олексію, підкреслюючи свої почуття.

Батьки і Стецько завмерли в шоку, тоді як дівчата радіють за Уляну. Олексій і Уляна стоять поруч, закохані, погляди їхні переплетені, серця б'ються в унісон, і сцена поступово освітлюється теплим світлом.

2.3. Характеристика музичної основи хореографічного твору та сценографія

Музичний матеріал першого епізоду - це народна мелодія «Козачок» у виконанні Національного оркестру народних інструментів України (оркестровка І. Іващенко). Музичні акценти допомагають розкрити характеристику всіх дійових осіб.

На початку звучання повільне, із тихими тембрами струнних і духових інструментів - ніби легке похитування, що передає нетверду ходу п'яного батька. Тут темп - помірний, розмір 2/4.

Коли на сцену виходить Уляна, оркестр поступово переходить до плавного, м'якішого звучання. З'являється лірична мелодія, яка передає її внутрішній неспокій, ніжність почуттів.

З появою матері у музиці з'являються ударні акценти, сильні штрихи цимбалів і скрипок. Темп пришвидшується, що підкреслює гнів і рішучість матері. Її рухи, сповнені енергії, ніби підкреслюються кожним ритмічним ударом оркестру.

З виходом Стецька музика набуває яскраво-комічного характеру: темп зберігається швидкий, а в інструментовці домінують духові та ударні, що створюють відчуття сценічної легкості й добродушного жарту.

Коли починається своєрідне «змагання» між Стецьком і Олексієм, музика звучить у формі танцювального діалогу - короткі, ритмічні репліки оркестру відповідають їхнім рухам, ніби відображаючи дуель.

У кульмінаційний момент, коли Олексій демонструє свою перевагу, музика досягає найвищої динаміки. Цей епізод передає поєднання сили, гумору та юнацької відваги.

Наприкінці сцени, коли Уляну забирає мати, а Олексій залишається сам, музика поступово стишується, переходячи у мінорне забарвлення. Темп сповільнюється, звучання бандури й сопілки створює легкий відтінок смутку й розчарування.

Отож, «Козачок» у цьому епізоді виступає не просто народною танцювальною мелодією, а повноцінним драматичним засобом, який підкреслює чергування жартівливого й чуттєвого, з'єднуючи народний колорит із сценічною виразністю.

У другому епізоді хореографічної композиції залучено музичний матеріал - народну пісню «Нічка цікавая» у виконанні Національного оркестру народних інструментів України. Музика цього твору наповнена ліризму та гумору, що пасує до дуету закоханих.

Темп: помірний, який дає змогу передати невимушеність рухів, водночас зберігаючи жвавість народного танцю. Музичний розмір: 3/4, типовий для

вальсового ритму, який надає музиці м'якого руху. Цей музичний розмір створює враження ніжності та певної грайливості. Характер музики: на початку - ліричний, сповнений очікування; у середині - динамічний, життєрадісний, сповнений щирих почуттів, Наприкінці пісні музика поступово стишується, у тембрі з'являються нотки суму й роздумів, які передають момент прощання.

Музичним акомпанементом третього епізоду є «Українська фантазія» у виконанні Національного оркестру народних інструментів України, автор - Василь Попадюк. Композиція вирізняється емоційною глибиною і виразною народною основою, що допомагає влучно передати психологічний стан героїв та зміни їхніх настроїв.

На початку сцени лунає повільна мелодія, у якій провідну роль виконує скрипка під супроводом струнних. Кожна фраза сповнена любові, але також болем розлуки.

Коли Олексій залишає сцену, звучання набуває тривожних інтонацій, музика стає напруженішою (*Andantino agitato*). Ритм ускладнюється, у фактурі з'являються короткі акценти духових інструментів - це музичне відображення внутрішньої боротьби Уляни, її вагань між покорою волі батьків і покликом серця.

З появою батьків і Стецька темп пришвидшується (*Allegretto*), оркестр звучить об'ємніше, додаються ударні й цимбали. Музика стає впевненою, рішучою, навіть дещо офіційною, що відображає тиск традицій і бажання родини «влаштувати долю» Уляни. Партія Стецька супроводжується легкою партією сопілки й скрипки.

Коли на сцену з'являється Олексій, музика поступово переходить у найвищу точку драматургії. Оркестр нарощує динаміку - звучання стає потужним і насиченим, темп прискорюється. Сольна партія скрипки набуває гостроти, які передають емоційний вибух героя.

Під час суперечки та протистояння між Олексієм і Стецьком музика досягає максимальної напруги. Чітко відчуваються ритмічні акценти ударних і

різкі вступи духових інструментів, які створюють конфлікт. Гармонія стає більш напруженою, звучання - уривчастим, наче оркестр показує ворожнечу чоловіків.

Під час комічного падіння Олексія і Стецька музика несподівано змінює настрій: звучить сопілка, її м'який, дзвінкий тембр створює момент легкої іронії й розрядження напруги. Це короткий, але дуже виразний епізод, який додає сцені гумору.

Після цього, коли Уляна готує хустку та робить свій вибір, музика різко змінюється - із ліричної переходить у швидкий темп. Зміна музики відображає момент внутрішнього звільнення Уляни, її силу, сміливість і торжество щирого почуття. Скрипка веде провідну тему - широку, натхненну, що підкреслює єднання двох закоханих сердець.

Завершується епізод світлою фінальною каденцією, де всі інструменти зливаються у спільному акорді - символі гармонії, оновлення й перемоги любові над умовностями.

Костюми

Костюм Уляни. Для постановки «Сватання на Гончарівці» костюм Уляни підібраний у стилі українського народного вбрання. Основним верхнім елементом костюму є вишита сорочка, яка зібрана біля зап'ястка, що надає витонченості рук.

Низ костюму - це червона спідниця вільного крою, що надає об'єму при виконанні обертань, а за рахунок щільного матеріалу - тримає добре форму. Такий підбір крою спідниці допоміг створити відчуття легкості та підкреслює динаміку рухів. Червоний колір пасує до вишивки на сорочці, тому створює гармонію між собою.

Взуття - червоні туфлі. Колір підтримує загальну палітру костюму. Вони забезпечують стійкість та дозволяють виконувати різні акценти. На голові у Уляни зав'язана червона стрічка. Вона також поєднується зі спідницею та

взуттям, що створює цілісний образ. Цей костюм підкреслює жіночність та граційність Уляни (Додаток А).

Костюм Олексія. Для костюму молодого парубка Олексія підібрали світлу сорочку з довгими рукавами, та має вишивку на грудях. Вона має вільний крій, що дозволяє активні танцювальні рухи. Низ костюму – це темні широкі штани. Вони дають змогу виконувати різноманітні стрибки, не обмежують рухи.

Присутній також широкий червоний пояс, зав'язаний збоку, який слугує традиційним елементом чоловічого українського костюма. Взуття – чорні шкіряні чоботи. Вони гнучкі та зручні, що дозволяє точно виконувати рухи (Додаток Б).

Костюм батька. Для образу батька обрала сорочку з блакитною вишивкою на грудях. Поверх сорочки жупан широкого крою того ж кольору що й вишивка на сорочці. Низ костюму – це гірчичні штани вільного крою, які характерні для народного сценічного костюма. На талії зав'язаний широкий червоний пояс. Він підкреслює силует. Взуття - чорні чоботи, що завершують образ (Додаток В).

Костюм матері. Танцювальний костюм для матері складається з кількох шарів, що надає об'єму та виразність рухів. Вона має червону подовжену корсетку, яка донизу розширюється. Тому такий крій підкреслює талію, а через щільний матеріал - добре тримає форму. Під корсеткою видніється сорочка з вишивкою на широких рукавах.

Низ костюму - це довга чорна спідниця, що надає об'ємності фігурі. Зверху спідниці підібраний білий фартух, який слугує важливим декоративним елементом костюма. На ногах – чорні сценічні чобітки, що гармонують зі спідницею. На голові у матері зав'язана біла хустка, яка формує завершений образ (Додаток Г).

Костюм Стецька. Костюм підібраний так, щоб образ був яскравим та відповідав характеристиці героя. Верх костюму це біля сорочка з червоним орнаментом на грудях, рукава засучені. Низ – це шаровари жовто-гірчичного кольору, які створюють ефектні силуети в русі. На талії зав'язаний червоний пояс, що додає рухам виразності.

На ногах у нього червоні чоботи, які створюють гармонію з поясом та контраст з шароварами. Одяг підкреслює рухи та виглядає виразно й завершено (Додаток Г).

Реквізити

Гарбуз виступає як символ відмови та незгоди. Його вручення Стецькові означає, що пропозиція не здобула згоди, і водночас наголошує на комічному боці суперечки. Цей атрибут дозволяє глядачам одразу збагнути емоційний стан Уляни та її позицію стосовно нав'язаного рішення.

Хустка є ознакою відвертості й обрання серцем. Коли Уляна дарує її Олексію, це демонструє відданість і щире почуття. Завдяки цьому реквізиту виявляються почуття персонажів, а також давні українські обрядові значення, які підкреслюють значущість вибору та спільних емоцій.

Висновки до другого розділу

У кваліфікаційні роботі нами було розглянуто передачу українських звичаїв, соціально-побутових взаємин засобами сценічного танцю. На основі вивчення фольклорної основи твору, характерів дійових осіб та музичного матеріалу було створено хореографічну постановку, що відтворює яскравий світ українських традицій сватання.

Ця постановка заслуговує на окрему увагу як приклад поєднання народної символіки, лірично-комічної драматургії та сучасної сценічної мови танцю. Вона демонструє не лише технічну майстерність виконавців, а й глибоке розуміння культурної спадщини, яка органічно доповнюється пластичною виразністю й художнім осмисленням українських звичаїв.

1. Під час втілення хореографічної композиції нами було розкрито художні особливості: *визначено тему* (хореографічне відтворення народних традицій і соціально-побутових відносин українського села); *ідею* (через мову танцю

відтворити характерні риси українського побуту, традицій сватання); *означено конфлікт* (протистояння між справжнім почуттям та батьківською волею); *визначено надзавдання та наскрізна дія* хореографічної постановки.

Створене нами лібрето розкриває персонажів через поєднання комічних ситуацій, емоційної напруги та виразної танцювальної пластики. У центрі - вибір Уляни між власним почуттям і батьківською волею, суперництво Стецька й Олексія. Танцювальні діалоги передають приховані переживання героїв, а символічні жести - гарбуз і хустка - стають кульмінаційними акцентами. Так формується емоційно насичений простір, що поєднує народний гумор і колорит українського сільського життя.

2. Сформульовано та обґрунтовано композиційно – архітектонічну будову постановки за мотивами «Сватання на Гончарівці», що поєднує у собі хореографічну, музичну й драматургічну складові. Постановка структурується на чотири епізоди, кожен із яких має власну назву, чітко визначений порядок та змістове навантаження. Детальний опис кожного епізоду дає змогу глибоко зрозуміти розвиток дії - від появи батька та родинних суперечок до танцювальних діалогів Уляни й Олексія та фінального вибору героїні.

Для розкриття музичної драматургії проаналізовано тривалість, кількість тактів, темп, розмір і характер музичного супроводу до кожної частини. Музичний супровід тісно пов'язано з діями персонажів: він підсилює комічність сцен зі Стецьком, драматичність переживань Уляни та ліризм дуетів із Олексієм. Влучно підібрані темп і характер музики створюють виразний емоційний фон, що поглиблює драматургію постановки й дозволяє глядачеві повніше відчувати художній задум твору.

3. Описано сценографічне оформлення постановки «Сватання на Гончарівці», зокрема кожен елемент костюму головних героїв та учасників дійства. Особливу роль у сценічному просторі відіграють реквізити — гарбуз, хустки та інші народні атрибути, що допомагають глядачеві повністю зануритися у сюжет і емоційні події. Також опрацьовано освітлення сцени, яке підкреслює настрій кожного епізоду. Хореографічна постановка «Сватання на Гончарівці»

демонструє, що традиційні танцювальні та обрядові елементи успішно поєднуються з сучасною сценічною мовою, створюючи живі, колоритні та емоційно насичені образи.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У процесі здійснення кваліфікаційної роботи «Сватання на Гончарівці: хореографічна репрезентація комедії Г. Квітки-Основ'яненка» нами було проаналізовано праці дослідників української драматургії й мистецької культури (О. Гончара, Ю. Гордієнка, Г. Немченко та інших), а також відеоматеріали й інтернет-ресурси та на основі поставлених завдань було сформульовано наступні висновки:

1. Проаналізовано, що комедія як літературний жанр має тривалу історію розвитку, яка бере початок ще в античну добу. Попри зміни форми та стилю в різні епохи, основне призначення комедії залишається тим самим: розважати та показувати людські недоліки, суспільні проблеми й моральні суперечності. Українська літературна традиція збагатила жанр комедії власними національними особливостями. Творчість І. Нечуя-Левицького, М. Старицького, М. Куліша, В. Нестайка та Г. Квітки-Основ'яненка демонструє органічне поєднання соціально-побутової сатири, гострого гумору й виразного розкриття світогляду українського народу.

Особливе місце серед зразків української комедії посідає п'єса Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці». Її художня цінність полягає не лише в дотепному відтворенні соціальних і моральних вад, а й у глибокому зображенні людських взаємин, національних традицій та побутових реалій. Завдяки численним театральним інтерпретаціям, екранізаціям і мистецьким адаптаціям цей твір зберігає актуальність і сьогодні, підтверджуючи важливу роль комедійного жанру як дієвого інструмента культурної комунікації, художнього пізнання та відображення суспільства.

2. Встановлено, що Г. Квітка-Основ'яненко відіграв визначну роль у формуванні української соціально-побутової комедії. Його творчість поєднувала реалістичне відтворення народного життя з глибокою сатирою та гумором. Комедія «Сватання на Гончарівці» є яскравим зразком жанру. У творі

простежується конфлікт між справжнім коханням і шлюбом за розрахунком, порушуються питання соціального статусу та особистісної гідності.

Популярність «Сватання на Гончарівці» виходить за межі літературного середовища: твір став справжнім театральним феноменом, що регулярно ставиться на сценах та отримує різноманітні мистецькі інтерпретації. Комедія не лише розважає, а й стимулює роздуми над актуальними суспільними проблемами, що робить її важливим культурним надбанням української літератури.

3. Досліджено, що комедія Г. Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» є визначним явищем української літератури та театру, яка зберігає актуальність понад півтора століття. Завдяки вдало поєднаним елементам гумору, соціальної сатири, фольклорних мотивів та музики, твір продовжує привертати увагу читачів і глядачів. Перші театральні постановки довели, що українська драматургія здатна здобути значний успіх, а сучасні театральні інтерпретації збагачують п'єсу новими хореографічними та музичними елементами.

Окрім театру, «Сватання на Гончарівці» знайшло відображення у кінематографі, живописі та музиці. Зокрема, екранізація 1958 року вдало передає дух доби, а художники А. Базилевич і К. Трутовський створювали ілюстрації, що допомагають відтворити атмосферу українського сільського побуту ХІХ століття. Значну роль у популяризації твору відіграє музичне оформлення, зокрема оперета К. Стеценка, яке додає твору особливого колориту. Незважаючи на часовий розрив між сучасним глядачем і моментом створення п'єси, її теми та образи продовжують викликати і сміх, і роздуми, а численні мистецькі втілення свідчать про глибоку й постійну цінність цього класичного твору.

4. У процесі створення хореографічної композиції «Сватання на Гончарівці» були всебічно розкриті її художні особливості через поєднання виразної танцювальної пластики та символічних засобів. Постановка відтворює соціально-побутові взаємини героїв, акцентуючи конфлікт між особистим почуттям і батьківською волею, а також суперництво між Стецьком та Олексієм.

Використання різноманітних хореографічних прийомів дозволило ефективно передати тему, ідею, надзавдання та конфлікт композиції.

Лібрето хореографічної постановки створене на основі детальної інтерпретації соціальних і моральних проблем. Кожна сцена й рух відображають характерні риси персонажів та розвиток конфлікту - від перших сумнівів до моменту вибору й особистісної реалізації. У лібрето закладено концепцію гармонії дії та емоцій, де символічні елементи, як-от гарбуз і хустка, стають кульмінаційними акцентами, що підкреслюють гумор, колорит і традиції українського сільського життя.

5. Сформульовано та обґрунтовано композиційно-архітектонічну структуру хореографічної постановки за мотивами «Сватання на Гончарівці», що інтегрує хореографічні, музичні та драматургічні складові. Постановка розподілена на чотири епізоди, кожен із власною назвою, чітким порядком і смисловим навантаженням, що дозволяє простежити розвиток дії – від появи батька й родинних суперечок до танцювальних діалогів Уляни та Олексія і фінального вибору героїні.

Для розкриття музичної драматургії проведено аналіз тривалості, кількості тактів, темпу, розміру та характеру музичного супроводу кожного епізоду. Музика тісно взаємопов'язана з діями персонажів: підкреслює комічність сцен зі Стецьком, драматичність переживань Уляни та ліризм дуетів із Олексієм. Вдалий підбір темпу й характеру музики створює виразний емоційний фон, поглиблюючи драматургічне сприйняття постановки та допомагаючи глядачеві відчувати художній задум твору.

6. Описано сценографічне оформлення хореографічної постановки «Сватання на Гончарівці», включно з деталізацією костюмів головних героїв та учасників дійства. Важливу роль у сценічному просторі відіграють реквізити - гарбуз, хустка та інші народні атрибути, які сприяють повному зануренню глядача у сюжетні та емоційні події. Крім того, ретельно опрацьоване освітлення сцени підкреслює настрій кожного епізоду. Постановка демонструє, що традиційні танцювальні та обрядові елементи гармонійно поєднуються з

сучасною сценічною мовою, створюючи живі, яскраві та емоційно насичені образи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібліотека українського мистецтва. Анатолій Базилевич. URL: <https://surl.li/rddt xp> (дата звернення: 01.03.2025).
2. Гончар О. І. Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко літературна і громадська діяльність. URL: <https://surl.li/mxooia> (дата звернення: 15.12.2024).
3. Гордієнко Ю. П. Комедія Михайла Старицького «За двома зайцями» як художня переробка п'єси Івана Нечуя-Левицького «На Кожум'яках». *Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті*. 2020. С. 109–111.
4. Дев'ять творів української літератури з відмінним гумором. URL: <https://surl.li/lcsugp> (дата звернення: 02.12.2024).
5. Елементи весільної обрядовості у п'єсі Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці». URL: <https://surl.li/aimqnd> (дата звернення 10.01.2024).
6. Івано-Франківський драмтеатр. URL: <https://surl.li/ziyigm> (дата звернення 03.02.2024).
7. Київський національний академічний Молодий театр. URL: <https://surl.li/bkljgp> (дата звернення: 03.02.2024).
8. Комедія. URL: <http://surl.li/sbqqdm> (дата звернення 21.11.2024).
9. Костянтин Трутовський. URL: <https://surl.li/qvretu> (дата звернення: 01.03.2025).
10. Кращі твори Квітки-Основ'яненка. URL: <http://surl.li/lxdiqc> (дата звернення 25.11.2024).
11. Matchmaking at Honcharivka Kyrylo Stetsenko. URL: <https://surl.li/anwywu> (дата звернення 07.02.2025).
12. Немченко Г. В. Жанрові особливості української драматургії першої половини XIX ст. : методичний посібник. Херсон : Херсонський державний педагогічний університет, 2002. 36 с.

13. П'єса Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці». URL: <https://surl.gd/jrhcyk> (дата звернення 05.01 2025).
14. Рівненський драматичний театр. URL: <https://surl.li/zaabl1> (дата звернення 04.02 2025).
15. Сватання на Гончарівці (п'єса). URL: <https://surl.li/reymyy> (дата звернення 21.01.2025).
16. Сватання на Гончарівці (фільм). URL: <https://surl.gd/garzqs> (дата звернення 21.01. 2025).
17. Сватання на Гончарівці вистава м. Городенка. URL: <https://surl.li/dpeoiu> (дата звернення 03.03.2025).
18. «Сватання на Гончарівці» Характеристика героїв. URL: <https://surl.li/mknacq> (дата звернення 13.01.2025).
19. Театр імені В. Василька. URL: <https://surl.li/anwtjl> (дата звернення 04.02.2025).
20. Шкільні твори з української та зарубіжної літератури. Комедія URL: <http://surl.li/qbwoal> (дата звернення 20.11.2024).

ДОДАТКИ**Додаток А.****Додаток Б.**

Додаток В.

Додаток Г.

Танцювальні епізоди з танцю

